

A néma dosszié

Hatásosan fényképezett, „jól megcsinált” autókarambollaal kezdődik Mészáros Gyula bűnügyi filmje, amelyet Falus Györggyel közösen írt (az utóbbi novellájából). Másfél órával később nemcsak a bűnügy megoldására derül fény, hanem arra is, hogy ez a Hildebrand István kameráját dicsérető képsor volt a film legjobb jelenete.

Az a baj *A néma dosszié*val, hogy közömbösen hagy. Talán nem elég izgalmas? Hiányoznának belőle a krimi történetek kellékei? Gyilkosság nincs benne, az igaz. De van gyilkossági kísérlet (kettő is), rejtjeles kémjelentés, cigarettacsikkben továbbított üzenet, a rendszer ellen izgató idegenbe szakadt „hazánkfia”, fürdőszobacsempé mögé csempészett revolver, titokzatos álpóstás, bejelentetlen Ibusz-lakás, (mentő)autós menekülés. Attól tartok, hogy ez a föl-sorolás nem izgatja fel túlságosan az olvasót. A nézőt sem. Talán a film alkotóinak az a tiszteletre méltó szándéka rejtőzik mögötte, hogy

nem akarnak elrugaszkodni a mai magyar valóságtól. Szinte hallani véljük a jelszót: csak az kerülhet bele a filmbe, ami dokumentálhatóan hiteles. Kétségtelenül sikerül a nézőt is bevonni ebbe a játékba, bár nem biztos, hogy sikernek könyvelhető el, ha egy izgalmasnak szánt jelenetben az a legfőbb dilemmánk: magánszemély is kihívhatja-e a mentőket vagy csak a körzeti orvos?

Valószínűleg mégsem ebben kell keresni elégedetlenségünk okát. Gyánúsabb, hogy semmit sem tudunk meg a kémhistória lényegéről. Kinek kémkedik ez a film elején lebukott, gáláns és markáns külkereskedő, aki Kovács Pál névre hallgat? (A szó szoros értelmében, mivel egész idő alatt meg sem szólal, a konokul néma tekintet nem túl nagy számú variációra ösztönözte Bitskey Tibort.) Kik a megbízói? Milyen típusú kémkedésről van szó? Iparról? Politikairól? Látszólag igazuk van a film készítőinek, amikor hallgatnak minderről, és csak az úgy nyomozói

Bujtor István és Szirtes Adám

felgöngyölítésére szorítkoznak. Valószínűleg úgy gondolkodtak, hogy a rendőrségi nyomozók gondos, lépésről lépésre haladó munkája érdekesebb, és ha a néző sem tud többet, mint a rendőrség, akkor élvezheti az együttműködés örömeit, maga is aktív résztvevője lesz a logikai játéknak.

Csakhogy. Valamit nem vettek figyelembe. Azt, hogy a mozinézők némileg más helyzetben vannak, mint a bűnüldöző hatóság képviselői. A rendőr alezredest az ügy érdekli. A nézőt (ha még nincs teljesen elrontva) az ember. A rendőr alezredest akkor is kell, hogy érdekjelje az ügy, ha az — emberileg — teljesen érdektelen, mert ez a munkája. A nézőt viszont föltehetően az is érdekelné, hogy mit miért csinálnak az ügy szereplői. Jobb krimikben (lásd az irodalmi lexikonokat Agatha Christie és Georges Simenon címszó alatt) a detektív sem közömbös a tettes pszichológiája iránt. *A néma dosszié* nyomozói semmi érdeklődést sem árulnak el gyanúsítottjaik személyisége iránt. Ehhez persze joguk van. A néző viszont azt várná, hogy az ügyön kívül megismerje az ügy szereplőit is; pontosabban az előbbi éppen az utóbbiak — kérnek, gyanú-

sítottak, nyomozók — személyisége révén. Egy műalkotás (bizonyos értelemben a bűnügyi film is az) befogadói nem kapcsolódhatnak érzelmi-
leg pusztá tárgyalkhoz, cigarettacsikk-
kekhez vagy lehallgatókészülékhez,
csakis hús-vér emberelékhez. Ennél-
fogva Kovács Pál indítékai, magán-
élete, gondolkodásmódja, kapcsolata
László Évához (Káldy Nóra) lega-
lább olyan fontos lenne — ha nem
fontosabb — érdeklődésünk fölkel-
téséhez, mint mondjuk az, hogy mi-
képpen jön rá a rendőrség egy mag-
nóra vett tárcsázásból a hívott fél
telefonszámára. A kijelölt védőügy-
véd (Sinkó László) és titkárnője
(Bánfalvi Ági) iránt is úgy próbálja
a film fölntartani a figyelmünket,
hogy semmit sem mond róluk — így
aztán megfelelően „titokzatosak”, a
végső megoldáshoz bármelyikük elő-
húzzható a talonból. Persze ez a
„megoldás” is tetszőleges, hiszen a
csupán arról ismert szereplők közül
bárkit ki lehet nevezni „főnöknek”:
nem marad utána cselekvési fonál,
amelyet visszagombolyítva, rekonst-
ruálható a homályban maradt moz-
zanatok. Azzal csakugyan nem vá-
dolható *A néma dosszié*, hogy ho-
mályban hagy bármit is, legföljebb
kérdéses, célszerű-e ügy elérni ezt
az eredményt, hogy nem is teremt
bonyodalmat.

Ezek után valószínűleg mértékte-
len követelözésnek hangzik, hogy a
rendőrnnyomozókról is gazdagabb
portrét szeretnénk kapni annál, mint
amit Bujtor István, Dunai Tamás és
Szintes Ádám pusztá színészi eszkö-
zökkel adni képes. Ennek az volna
a haszna, hogy a kötelező állampol-
gári tisztességen kívül, amely mellé-
jük állít, több személyes ellkötelezett-
séget is éreznénk irántuk. De úgy
látszik, tudomásul kell vennünk,
hogy ebben a filmbeli bűnügyben
sem a kíváncsiságunkat, sem az ér-
zelmeinket nem akarják fölkelteni.
Lehet, hogy meg akarnak nyugtatni
bennünket: lám, nálunk csak ilyen
tárgyilagosan végrehajtott és egy-
kedvűen leleplezett bűnügyek van-
nak. Nem lőnek elrobgó autók
után, nem operálnak lőtt sebet bűn-
tetett előéletű mütősök huszonötezer
forintért, nem rejtegetnek magán-
személyek körözött bűnözöket...

KOLTAI TAMÁS

Bítskey Tibor (Réger Endre felvételel)

